

Üç asyl we onuň delilleri

[التركمانى – Türkmençe –]



Ýazan: Şeýh Muhammet ibni Süleýman

At-Temimi



Terjime eden: Ebu Ibrohim El-Merwezi

Gözden geçirilen: Halid Ebu Enes Türkmen

الأصول الثلاثة وأدلتها



المؤلف: الشيخ محمد بن سليمان التميمي

٢٠٢٢

ترجمة: أبو إبراهيم المروزي

مراجعة: خالد أبو أنس التركمانى

Üç asyl we onuň delilleri



Sözbaşy

Rahman we Rahym bolan Allanyň ady bilen...

Bil! -Alla saňa rehmet etsin!- Bize dört sany meseläni öwrenmeklik wajyp bolup durýandyrlar:

Birinjisi: Ylym. Bu bolsa, Allany, Onuň Pygamberini we yslam dinini, delilleri bilen tanamakdyr.

Ikincisi: Şol ylyma amal etmek.

Üçüncüjisi: Şol zatlara dagwat etmek.

Dördüncüjisi: Şol ýoldaky kynççylyklara sabyr etmek.

Bu babatda Alla tagala Kuranda şeýle diýýär: “*Asrdan (Wagtdan) kasam bolsun! (Barça) ynsan zyýandadır. Diňe Iman edip, ýağşy amallary edenler we bir-birlerine hak zady wesýet edip, (şol hak ýolda) sabyr-takat etmegi ündeýänler (gutulyş taparlar)*”. (Asr:1-3).

Ymam Eş-Şäfigi -Alla oňa rehmet etsin- aýtdy: “*Alla tagala adamlara delil hökmünde, diňe şu süräniň özünü iberen bolsa, munuň özi olara ýeterlik bolardy*”.

Ymam Buhary -Alla tagala oňa rehmet etsin- öz kitabyňň bir babyny şeýle atlandyrды: “*Ylym, sözden we amaldan öndür*”. Bu babatda Alla tagala şeýle aýtdy: “*Bil! Alladan başga ybadata hakly iläh ýokdur we öz günäleriňe toba kyl*”. (Muhammet:19).

Alla tagala ýokardaky aýatda, sözden we amaldan öň, ylym bilen başlady.

Bil! -Alla tagala saňa rehmet etsin!- Her bir musliman erkek-aýala şu üç sany meseläni öwrenmeklik, wajyp bolup durýandyry:

Birinjisi: Alla tagala bizi ýaradanyndan we ryzk bereninden soňra, bizi öz başyymza goýbermän, bize pygamber iberendir. Bes, kim ol pygambere boýun bolsa, jennete girer we kim ondan boýun gaçyrsa, dowzaha girer.

Bu babatda Alla tagala şeýle diýdi: *“(Eý, Mekge ili) Hakykatdan, Biz edil Fyrgawna (Faraona) pygamber iberşimiz ýaly, size hem (kyýamat gününde, eden günäleriňize), şayat boljak pygamber iberipdik. (Şonda) Fyrgawn (Musa) pygambere garşy çykandan soň, biz ony ýowuz azap bilen jezalandyrdyk (ýagny, deňze gark edip goýberdik)”. (Muzzemmil:16-17).*

Ikinjisi: Alla tagala, özüne ýakyn bolan perişdäni ýa-da iberen pygamberini, Oňa şärik goýup, ybadat edilmekden razy däldir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Takyk, metjitler Allanyňkydyr. Bes, (metjitlerde) Allanyň ýany bilen, başga hiç kime doga-dileg (ybadat) etmäň”.* (Jyn:18).

Üçünjisi: Pygambere boýun bolup, Allany ybadatında birlän adama, Alla we Onuň pygamberine, duşmançylyk edýänler hatda onuň iň ýakyn garyndaş-hossarlary hem bolsada, olar bilen dostlukly gatnaşyklı etmek bolýan däldir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Alla we ahyret gününe iman getirýän kowmuň, Allanyň we Onuň ilçisiniň garşysyna çykanlary, isle olar kakalary, ýa ogullary, ýa doganlary, ýa-da tiredeşleri bolsun, olara söýgi besläp, dost edinendiklerini görmersiň. Ine,*

Alla olaryň kalplaryna imany ýazandyr we olary Öz tarapyndan bir ruh (güýç-kuwwat) bilen goldandyr. Alla olary aşagyndan derýalar akýan jennetlere, ebedi galmak üçin ýerleşdirer. Alla olardan, olar hem Alladan razydyrlar. Ine, olar Allanyň toparydyr. Bılıp goýuň! Takyk, Allanyň topary, olar üstünlik gazananlardyr!” (Mujadele:22).

Bill! -Alla tagala seni Öz tagat-ybadatyna ýollasyn!- Elbetde, Ybraýym pygamberiň dini «Hanafiýedir» (yslamdyr). Bu bolsa: «Ýeketäk Alla tagala, şärik goşmazdan ybadat etmeklikdir». We muny Alla tagala ähli ynsanlara buýrandyr. Bu babatda Alla tagala şeýle aýtdy: “*Men jynlary we ynsanlary diňe Özüme ybadat etsinler diýip ýaratdym*”. (Zäriýät:56). “Ybadat etsinler” diýmekligiň manysy: “Ybadatda Meni birlesinler” diýmekdir.

Alla tagalanyň iň uly buýrugy “Töwhitdir”. Töwhit bolsa: “Allany ybadatda birlemekeňdir”. We Alla tagalanyň iň uly gaýtaran zady bolsa, “Şirkdir”. Şirk bolsa: “Allanyň ýany bilen ýene birine doga-ybadat etmeklikdir”. Bu barada Alla tagala Kurany-Kerimde şeýle aýtdy: “(Ýeketäk) Alla ybadat ediň we Oňa hiç zady şärik goşmaň”. (Nisä:36).

Eger sen: “Ynsana bilmesi wajyp bolan şol “üç asyl” näme?” diýip soralsaň, onda sen aýt: “Guluň Öz Perwerdigärini, dinini we pygamberini Muhammet -sallallahu aleýhi wesellemi- tanamagydyr”.

Birinji asyl

Eger sen: “Perwerdigäriň kim?” diýip soralsaň, onda aýt: “Meniň Perwerdigärim Alladyr! Çünkü Ol meni ýaradyp, ryzk berip, (bedeni-ruhy) terbiye berip, kemala getirendir. Yene-de

Ol, ähli ýaradylan zatlaryň hemmesini ösdürüp ýetişdirendir. Ol Alla meniň magbudyndyr (ybadat edýän hak ilähimdir). Ondan başga meniň magbudyň ýokdur! Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Älemleriň Perwerdigäri bolan Alla hamdlar bolsun!*” (*Fatiha:2*). Alladan başga ähli zatlar ýaradylandyryr, we men şol ýaradylan zatlaryň biridirin!

Eger sen: “*Perwerdigäriň nädip tanadyň?*” diýip soralsaň, onda aýt: “Onuň barleygyna delalat edýän gudratlaryň we ýaradylan zatlaryň üsti bilen tanadym”. Onuň gudratlaryndan, gije-gündiz, gün we aýdyr. We Onuň ýaradan zatlaryndan bolsa, ýedi gat asman we ýedi gat ýer, olaryň içindäki we arasyndaky zatlardyr. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Gije bilen gündiz, Gün bilen Aý Onuň aýatlaryndandyry (barlygynyň we ýeketäkliginiň alamatlaryndandyry).* Eger-de diňe Alla ybadat etmek isleýän bolsaňız, *Güne-de, Aýa-da sežde etmäň!* (Belki) *Olary ýaradyp, bar eden Alla sežde ediň!*” (*Füssylat:37*). Ýene-de Alla tagala başga bir aýatda şeýle aýtdy: “*Elbetde, Robbyňız Alla asmanlary we Ýeri alty günde ýaradyp, soňra (Özüne laýyk görünüşde) Arşa istiwa etdi (galdy).* Ol gije bilen gündizi örtýär, olaryň (ikisi) biri-biriniň yzyndan üzňüksiz hereketdedir. *Gün, Aý we ähli ýyldyzlar Onuň buýrugy bilen hereket edýärler. Habardar boluň ki, ýaratmak hem, emir etmek hem diňe oňa mahsusdyr. Barça älemleriň Robby bolan Alla, Beýikdir!*” (*Agraf:54*).

«Rob» ybadat edilýän magbutdyr (çokunylmaga mynasypdyr). Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Eý, ynsanlar! Takwalardan bolmagyňyz üçin, sizi we sizden öňküleri ýaradan Robbyňza ybadat ediň!* Ol (Alla) siz üçin ýeri düşek (ýaşaýýş öý), asmany hem (ýokaryňzy ýapýan) tam edip

goýdy. Asmandan suw inderip, onuň üsti bilen size rysk bolsun diýip, (ýerden) dürli miweler çykardy. Bes, bulary bilip durkaňyz, özgeleri Alla deňdeş tutmaň”. (Bakara:21-22).

Ibn Kesir –Alla oňa rehmet etsin- şeýle aýtdy: «*Şu zatlary Ýaradanyň hut Özi ybadata mynasypdyr*».

Alla tagalanyň bize buýran ybadatlarynyň görnüşlerine, şu aşakdakylar mysaldyr: **Ýslam, Iman, Yhsan** we ýene-de (Onuň buýranlaryndan): **doga-dileg, gorky, umyt, daýanç, Er-Rogba - الرغبة** (Alla ýakyn bolmaklygy islemek), **Er-Rohba - الرهبة** (gorkyly zatdan gorkmak), **El-Huşug - الخشوع** (gorky bilen Allanyň huzurynda peselmek), **El-Hoşýa - الخشية** (birini özüňden beýik saýmak bilen bagly gorky), **El-Inäbeh - الإنابة** (toba bilen Robbyňa dolanmak), **El-Istia’na - الاستعانة** (kömek, ýardam soramak), **El-Istia’za - الاستعاذه** – (gorkyly zatdan Alladan pena soramak), **El-Istigosa - الاستغاثة** - (gyssanaňda kömek soramak), **Ez-Zebh - الدبح** (damak çalmak, gurban kesmek), **En-Nezr - النذر** – (aýdylan janly) we başgada Alla tagalanyň ähli buýran ybadatlary, diňe Onuň Özi üçin edilmelidir. Bu babatda Alla tagala şeýle aýtdy: “*Takyk, metjitler Allanyňkydyr. Bes, (metjitlerde) Allanyň ýany bilen, başga hiç kime doga-dileg (ybadat) etmäň*”. (Jyn:18).

Kimde-kim şu buýrulan ybadatlaryň ýekejesini Alladan başga gönderse, ol adam müşrik-kapyrdyr. Alla tagala aýtdy: “*Kim Allanyň ýany bilen, ýene bir ilähe (magbuda-çokunylýan zada) doga-dileg etse, onuň ol edýän zadyna hiç-hili delili ýokdur. Bes, onuň hasaby Robbynyň huzurynda bolar. Şek-şübhesiz kapyr bolan kimseler gutulyş tapmazlar*”.

(Mu'minun:117).

Hadysda Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem: *“Doga-dileg, ybadatyň maňzydyr”* diýdi. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“We siziň Robbyňyz: Maňa doga-dileg ediň! Men size jogap bereýin. Kim Maňa ybadat etmekligi taşlap, ulumsylyk etse, jähenneme pes-zelil halynda girer”* diýdi. (Gofir:60).

Gorky (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Eger siz mu'min bolýan bolsaňyz, olardan gorkmaň, menden gorkyň!”* (Äli-Imran:175).

Umyt (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Kim Perwerdigärine duşmagy umyt edýän bolsa, ýagşy (sogap) amal etsin hem-de Perwerdigärine ybadat etmekde, (Oňa) hiç kimi şärik goşmasyn!”* (Kehf:110).

Daýanmak (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Eger siz mu'min bolýan bolsaňyz, onda diňe Alla daýanyň (bil baglaň)!”. (Mäide:23).* Yene-de başga bir aýatda şeýle aýtdy: *“Kimde-kim ýeketäk Alla daýansa, Onuň Özi oňa ýeterlikdir”.* (Talak:3).

Er-Rogba - الرغبة - Er-Rohba-، El-Huşug - الخشوع - **(ybadatlary)** barada Alla tagala şeýle diýdi: *“Hakykatdan, olar ýagşy işleri etmäge howlugardylar we Bize umyt we gorky bilen doga-dileg ederdiler. Olar Bize tagzym, hormat ederdiler”.* (Enbiyä: 90).

El-Hoşya - الخشية - (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Siz olardan gorkmaň, menden gorkyň!”.* (Bakara:150).

El-Inäbä – الاستابة (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Robbyňza gaýdyň (toba ediň) we Oňa boýun boluň*”. (Zümer:54).

El-Istia’na – الاستعنة (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: “(*Eý Allam!*) *Biz diňe Saňa ybadat edýäris we diňe Senden medet soraýarys*”. (Fätihe:5). Şeýle-de hadysda Pygamberimiz – sallallahu aleýhi we sellem-: “*Kömek-ýardam sorasaň, onda Alladan sora!*” diýdi¹.

El-Istia’za – الاستعادة (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Aýt (eý, Muhammet!): Men Ynsanlaryň Robbyndan pena soraýaryn*”. (Näs:1).

El-Istigosa – الاستغاثة (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Şonda (“Bedr” jeňinde) Robbyňzdan medet diläňizde, Ol siziň (dilegiňize) jogap berdi*”. (Enfal:9).

Damak çalmaklyk (gurban kesmeklik) (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Aýt (eý, Muhammet): Takyk, meniň okan namazym, gurbanym, ýaşaýşym we ölümim ähli älemleriň Robby bolan Alla üçindir. Onuň hiç-hili şärigi ýokdur. Ine, şoňa (ýagny, ýeketäk Alla ybadat etmeklige) buýrulandyryňn. We (şu ymmatyň) ilkinji musulmanydyryňn*”.

(Engam:162-163). Şeýle-de sünnetden (ýagny, hadysdan) delil, Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “*Allanyň adyna damak çalman, başganyň ýoluna damak çalana, Alla tagala lagnat edendir*”².

En-Nezr – النذر (aýdylan ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Olar (dünýä ýaşaýşynda öz boýun alan) nezirlerini doly*

¹ Tirmizi:2516, Ahmet:1/293,404,408, Ibn Abbasdan rowaýat edýärler.

² Sahyh Muslim:1987.

bitirerler we şeri (howp-hatary) hemme ýere ýaýraýan (Kyýamat) gününden gorkarlar". (Insan:7).

Ikinji asyl

- Yslam dinini delilleri bilen tanamak

"Yslam" bu: "Töwhid bilen ýeketäk Alla tagala özüňi tabşyrmak, Oňa tagat-ybadatlaryň bilen boýun bolmak, şirk we müşriklerden pæklenmekdir".

Yslamyň üç sany mertebesi bardyr. Olar: Yslam, iman we yhsandyr. Her bir mertebäniň hem, rükünleri (sütünleri) bardyr.

- Birinji mertebe: Yslam

Yslamyň rükünü başdır:

1. Alladan başga ybadata mynasyp ilähiň ýokdugyna we Muhammet (sallallahu aleýhi wesellem) Onuň resulydygyna şayatlyk bermek.
2. Namaz okamak.
3. Zekat bermek.
4. Roza tutmak.
5. Haj etmek.

Şayatlyk getirmeklik barada, Alla tagala şeýle diýdi: "Alla Özünden başga (ybadata laýyk) ilähiň ýokdugyna, adalaty dik tutup şayatlyk berdi. Perişdeler we ylym eýeleri hem (bu hakykaty ykrar etdiler). Gudraty güyçli we hikmet eýesi bolan Alladan başga iläh ýokdur". (Äli-Imran:18).

Onuň (şayatlygyň) manysy: "Alladan başga (ybadata mynasyp) häk iläh ýokdur". **Lä ilähe (لَا إِلَهَ)** sözü: "Alladan başga

ähli ybadat edilýän zatlary inkär edýär”. **İllä Allah (إِلَّا اللَّهُ)** sözi: “Yeketäk Allanyň ybadata mynasypdygyny tassyk edýär”. Oňa bolan ybadatda hiç-hili şärigi ýokdur, edil şonuň ýaly hem Onuň mülkünde-de hiç hili şärigi ýokdur.

Bu (töwhit şayatlygy) Alla tagalanyň sözi şeýle düşündirýär: “*Ybraýym atasyna we kowumyna ýuzlenip: «Men siziň ybadat edýän zatlaryňza dahylly däldirin! Men diňe meni ýaradana (ybadat ederin). Bes, elbetde, Ol meni (hak dine) hidaýat eder»* diýipdi. Ol (Ybraýym) özünden soň geljek (nesillere) goýup giden dinine, ynsanlar (eýerler ýaly), bu sözünü (töwhid şayatlygyny) müdimilik miras hökmünde galdyryp gitdi”. (Zuhurf:26-28). Yene-de Alla tagala şeýle aýtdy: “Aýt (Eý, Muhammet): «Eý, ähli-kitap (ýewreýler we hristianlar)! Biziň we siziň aramyzdaky (şu) hak Söze gelelin: «Alladan başgasyna ybadat etmäliň. Oňa hiç zady şärik goşmalyň. We bir-birlerimizi Alladan başga tagat-ybadat edilýän deňdeş tutunmalyň». Eger olar (ýene-de) yüz öwürseler, ol halda Siz (eý, möminler): «(Eý kapyrlar) şayat boluň! Biz musulmandyrys» diýip, aýdyň!». (Äli-Imran:64).

Muhammet –sallallahu aleýhi wesellem– Allanyň resulydygyna şayatlyk etmeklik barada, Alla tagala şeýle aýtdy: “(Eý, ynsanlar), ahyr size öz-özüňizden bolan, siziň külpet-muşakgat çekmeginize gynanýan, siziň (dogry ýola - hak dine) gelmeginiňze teşne bolan we barça möminlere merhemetli, mähriban bolan bir pygamber geldi!”. (Toba:128).

Muhammet –sallallahu aleýhi wesellem– Allanyň resulydygyna şayatlyk getirmekligiň manysy: “Onuň buýrugyna boýun bolup, ähli getiren gaýyp habarlaryna ynanyň we tassyk edip, onuň gadagan eden zadyndan gaýdyp we diňe onuň

öwredişi ýaly Alla ybadat etmeklikdir (ýagny, özüňden täze ybadatlar oýlap tapman, nähili öwreden bolsa şonuň ýaly ybadat etmeklikdir)”.

Namazyň, Zekadyň we Töwhit kelimesiniň düşündürüşi barada, Alla tagala şeýle aýtdy: “*Olar, yhlas bilen diňe Onuň dinini, kabul edýän hanyflar (hak dine uýýanlar) bolup, Alla ybadat etmekleri, namaz okamaklary we zekat bermekleri buýrulypdy. Ine şu gaýym, mäkäm dindir*”. (Beýýine:5).

Oraza tutmaklyk barada, Alla tagala şeýle aýtdy: “*Eý iman edenler! Sizden öňkilere rozanyň parz edilişi ýaly, size hem (roza tutmaklyk) parz edildi. Umyt ki, siz takwalaşarsyňz*” (Bakara:183).

Haj etmeklik barada, Alla tagala şeýle aýtdy: “*Ýoluna ýagdayý bolanlaryň (Allanyň) öýüne haj etmegi, ynsanlaryň Allanyň öňündäki borjudyr. Kim (hajyň parzdygyny) inkär etse, kapyr bolar. Takyk, Alla Baýdyr, (siziň hajyňza we) älem-jahandaky (hiç zada mätäç däldir)*”. (Äli-Imran:97).

- Ikinji mertebe : Iman

Iman ýetmişden gowrak şahany öz içine alýandyr. Onuň iň ýokarysy: “**LÄ ILÄHÄ ILLA ALLAH**” (Alladan başga ybadata mynasyp iläh ýokdur) şaýatlyk kelimesidir. Iň aşakysy bolsa: “**Ýoldaky zyýan beriji zatlary gyra aýyrmakdyr**” we utanç-haýa hem imanyň bir şahasdyr. Onuň alty sany rükünü bardyr:

1. Alla iman etmek
2. Onuň perişdelerine iman etmek.
3. Onuň kitaplaryna iman etmek.
4. Onuň pygambarlerine iman etmek.

5. Ahyret gününe iman etmek.
6. Haýyr we şeriň takdyrdandygyna iman etmek.

Bu alty sany rükün barada, Alla tagala şeýle aýtdy: “Ýagşylyk (takwalyk) diňe siziň yüzüňizi (namazda) Gündogar we Günbatar tarapa öwürmegiňiz däldir. (Hakyky) ýagşylyk (takwalyk) Alla, ahyret gününe, perişdelere, kitaba we pygamberlere iman getiren, ýagşy kişilerdir...”. (Bakara:177).

Takdyr barada Alla tagala şeýle aýtdy: “Takyk, Biz ähli zady ölçeg bilen ýaratdyk”. (El-Kamar:49).

- Üçünji mertebe : Yhsan

Yhsanyň rükünü birdir. Ol: “Seniň Allany görýän ýaly ybadat etmegiňdir, eger sen Ony görmeseňde, Onuň seni görýändigini bilip gezmegiňdir”. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: “Elbetde, Alla, takwalar we gözel amal edýänler bilen biledir”. (Nahl:128). Alla tagala başga bir aýatda şeýle aýtdy: “El-Aziz (Gudraty güýcli) we Er-Rahim (Rehim-şepagatly) bolan Alla töwekgel et! Ol seniň (gije namazyna) turýanyň hem görýändir. Sezde kylýanlaryň arasyndakaň (sezde, rukug we oturyp ybadat edişiňi) hem görýändir. Şek-şübhesiz Ol (ähli zady) eşidýändir, bilyändir”. (Şugara:217-220). Ýene-de Alla tagala şeýle diýdi: “(Eý, Muhammet!) Sen islendik ýagdaýda bolsaň-da, Kuran okaýan bolsaň-da, islendik bir işiň başyny tutsaň-da, işe yhlasly ýapyşan halatyňda hem Biz sizi görüp durandyrys”. (Ýunus:61).

Sünnetden (hadysdan) delil bolsa, Omar ibn El-Hattabyň –Alla ondan razy bolsun!- rowaýat edýän meşhur Jebrayıyl hadsydyr. Ol şeý diýdi: “Bir gün Allanyň Resuly – sallallahu aleýhi wesellem – bilen otyrkak, birden ap-pak eşikli, gap-gara

saçly adam peýda boldy. Ol ýolagçy adama meňzemeýärdi we içimizde hiç birimiz hem, ony tanamaýardy. Ol Pygamberimiziň –sallallahu aleýhi wesellemiň– ýanynda oturyp, dyzlaryny onuň dyzlaryna diräp we elliřini aýaklarynyň üstünde goýup: “Eý Muhammet! Maňa “Yslam” barada habar ber?!” diýdi. Şonda Allanyň Resuly –sallallahu aleýhi wesellem–: “(Yslam bu) Alladan başga hak ilähiň ýokdugyna we Muhammet hem Allanyň resulydygyna şayatlyk bermek, namaz okamak, zekat bermek, roza tutmak we eger (Käbä) gitmeli başsaraň haj etmegiňdir” diýdi. (Şonda ol nätanyş adam): “Dogry aýdýarsyň” diýdi. Biz şonda onuň sorap we (soňra) tassyk edişine haýran galdyk.

(Soňra ol adam): “Maňa “Iman” barada habar ber?!” diýdi. (Şonda Pygamber –sallallahu aleýhi wesellem–): “Seniň Allaha, onuň perişdelerine, kitaplaryna, pygamberlerine, ahyrýet gününe we haýyr-şeriň takdyrdandygyna ynanmagyňdyr” diýdi. (Şonda ol ýene-de): “Dogry aýdýarsyň” diýdi.

(Soňra ol adam): “Maňa “Yhsan” barada habar ber?!” diýdi. (Pygamberimiz oňa): “Seniň Allany görýän ýaly ybadat etmegiňdir. Eger sen ony görmeseňde, Onuň seni görýändigini bilip gezmegiňdir” diýdi.

(Soňra ol): “Maňa (Kyýamat) Sagadyň haçan boljagy barada habar ber?!” diýdi. (Pygamberimiz): “Ol barada soralýanyň, soraýandan artyk ylmy ýokdur!” diýdi.

(Soňra ol): “Onda maňa onuň alamatlary barada habar ber?!” diýdi. (Pygamberimiz): “(Kyýamatyň alamatlaryndan) gyrnak aýalyň öz hojaýynyny dogurjagyny we aýakgapsyzlaryň,

ýalaňaçlaryň, garyplaryň we goýun çopanlaryň, binalary uzyn-uzyn gurmakda bäsleşjeklerini görersiň” diýdi. (Omar) aýtdy: (Soňra ol adam) gitdi. Biraz wagt geçenden soňra, (Pygamberimiz) menden: “Eý Omar! Ýaňky soragçynyň kimdigini bilýärsiňmi?” diýdi. Şonda men: “Alla we Onuň resuly has gowy bilýändir” diýdim. (Pygamberimiz): “Ol Jebraýyl perişde, size diniňizi öwretmek üçin gelendir” diýdi¹.

Üçünji asyl

Pygamber Muhammet –sallallahu aleýhi wesellemi– tanamak

Ol: Muhammet ibn Abdulla ibn Abdulmuttalib ibn Haşym, Haşym hem Kureýş tiresinden, Kureýş hem araplardan, araplar hem Ybraýym pygamberiň oglu, Ysmaýyl pygamberiň neslindendir. Ybraýym pygambere we biziň Pygamberimize iň gowy salawat-salamlar bolsun!

Onuň ýaşan ýaşy altmyş üçdir. Kyrk ýaşy pygamberlikden öň geçendir. Ýigrimi üç ýaşyny bolsa, pygamber we resul bolup geçirendir. “Oka (اقرأ)! Aýaty bilen pygamberlik berlendir we “El-Muddessir (المدثر)” süresi bilen hem, resul bolandyr. Onuň mekany Mekke (şäheridir). Soňra Medinä hijret edendir. Alla tagala ony Şirkden ägälendirip, Töwhide çagyrmak üçin iberendir. Bu barada Alla tagala şeýle diýdi: “Eý, (dona) bürenen (pygamber)! Turda (ynsanlary ahyret azabyndan) ägälendir! Robbyň beýikle! Lybasyň pæk tut! Rujzlardan (Alladan başşa ybadat edilýän zatlardan) daşlaş! (Eden ýagşylygyň) köpdür

¹ Muslim

öýdüp, minnet etme! We Öz Robbyň razylygy üçin, sabyr et!”
(Muddessir:1-7).

“Turda (ynsanlary ahyret azabyndan) ägälendir!” aýatyň manysy: “Şirkden gaýtaryp, Töwhide çagyrmagydyr”.

“Robbyň beýikle!” aýatyň manysy: “Töwhid bilen beýikle!”

“Lybasyň pæk tut!” aýatyň manysy: “Amallaryň şirkden päkle!”

“Rujzlardan daşlaş!” Rujzlardan: ýagny, butlardan, daşlaşmak: ýagny, olary we olara ýykylýanlary terk etmek, olara dahylsyz bolmakdyr.

Şeýlelikde, ol on ýyllap diňe Töwhide çagyryp gezýär we on ýıldan soňra, asmana galdyrylýar. Ol ýerde oňa Alla tagala bäs wagt namazy parz edýär. (Ol) Mekke şäherinde üç ýyl namaz okap (töwhide çagyryp ýörkä), oňa Medinä hijret etmeklik buýrulýar.

Hijret, bu: “Şirk ýurdundan Yslam ýurduna göçmeklikdir”. Hijret etmeklik bu ymmata, tä Kyýamat gopýança parz edilendir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: “Elbetde, (musulmanlar bilen bile hijret etmezden, dinsizleriň gol astynda ýaşamaga razy bolup) özlerine zulum edenleriň janlaryny aljak perişdeler olara: “Siz (din tutmakda) niçik haldadyňz?” diýenlerinde, olar: “Biz bu ýerde (diniň emirlerini ýerine ýetirip bilmeýän) çäresiz biçärelererdik” diýerler. (Şonda perişdeler): “Ýagşy, (hijret eder ýaly) Allanyň ýeri giň däldimi eýsem?! Sizem ol ýerden (kapyrlaryň arasyndan) göçseňiz bolmadymy?!” diýerler. Ine, olaryň soň barjak ýeri jähennemdir. Ol ýer şeýle

ýaman ýerdir! Emma göç etmäge güýçleri ýetmeýän we (hijret etmäge) ýol tapmaýan, çäresiz galan ejiz erkekler, aýallar we çagalar (muňa degişli däldirler). Belki, Alla olary bagışlar. Alla Geçirimlidir, Bagışlayýydyr». (Nisä:97-99). Ýene-de Alla tagala şeýle aýtdy: «Eý, iman eden bendelerim! Şübhesiz, Meniň ýerim giňdir. Bes, indi ýalňyz Maňa ybadat ediň!» (Ankebut:56).

Ymam El-Bagawi –Alla oňa rehmet etsin– aýtdy: *“Bu ayat Mekkeden hijret etmedik musulmanlar sebäbinde inendir. Çünkü Alla tagala olara iman ady bilen ýüzlenendir”.*

Hijret etmeklige sünnetden delil, Pygamber –sallallahu aleýhi wesellem– aýtdy: *“Hijret etmeklik, tä toba etmeklik bes edilýänçä, kesilmez. We toba hem, tä gün günbatardan dogýança kesilmez”*¹.

Haçanda Pygamber –sallallahu aleýhi wesellem– Medinä gelip ornaşanda, şerigatyň başga ybadatlary hem buýruldy. Olar: Zekat, Roza, Haj, Jihäd, Azan, Ýagşylyga buýurmak we Ýamanlykdan gaýtarmak ýaly, şerigat ybadatlarydyr. Şeýlelikde, ol (sallallahu aleýhi wesellem) on ýylyny şu zatlar bilen geçirip, dünýeden ötyär. –Alla tagalanyň oňa salawat-salamlary bolsun!–

Onuň dini (gelşi ýaly) galandyr. Onuň dini, bir haýyr bolsa, ymmaty oňa delalat edendir we bir şer-ýamanlyk bolsa-da ondan ägälendirendir.

Onuň delalat eden haýry bolsa, Töwhit we ähli Alla tagalanyň söýyän we razy bolýan amallarydyr. Onuň ägälendiren şeri bolsa, Şirk we ähli Alla tagalanyň söýmeýän we

¹ Ymam Ahmet:1/192.

ýigrenýän zatlarydyr. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: "Aýt (Muhammet): *Eý ynsanlar! Men siziň hemmäňize Alla tarapyndan iberilen pygamberdirin!*" (Agraf:158).

Alla tagala onuň bilen dini kämil edip tamamlandyr. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: "Bu gün siziň diniňizi kämil kyldym we size nygmatymy doly berdim hem-de, siziň Yslam dininde bolmagyňza razy boldum". (Mäide:3).

Pygamber –sallallahu aleýhi wesellemiň– ölümü barada Alla tagala şeýle aýtdy: "(Eý, Muhammet) Elbetde, sen hem ölersiň, olar hem ölerler (bu hakykatdyr). Soňra, Kyýamat Gündünde Robbyňzyň huzurynda (biri-biriňiz bilen) dawa-jedel edersiňiz!" (Zümer:30-31).

Adamlar hem ölenlerinden soňra, täzeden direldilerler. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: "Ondan (toprakdan) biz sizi ýaratdyk. Oňa hem gaýtararys we ýene-de gaýtadan sizi ondan çýkararys". (Taha:55). Ýene-de Alla tagala şeýle aýtdy: "Alla siziň (ataňyz Adamy) ýerden ösümligi (ösdürüşi) ýaly yetişdirdi. Soňra Ol sizi ýene-de ol ýere gaýtarar we (Kyýamat Günü bolanda), sizi ol ýerden (ýene-de) çýkarar". (Nuh:17-18).

Direlişden soňra (adamlar) hasaba çekilerler we amallaryna görä hem, sogabyny ýa-da azabyny alarlar. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: "Asmanlardaky we Ýerdäki (ähli) zatlar (ýalňyz) Allanyňkydyr. Onuň Özi erbetlik (günä) edenlere, erbet işleri sebäpli jeza berer we ýagşy amal edenlere hem, ýagşy (sogap-jennet) bilen sylaglar!" (Nejm:31).

Kimde-kim ölümden soňky direlşи inkär etse, ol adam kapyrdyr. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: "Kapyrlar ölenlerinden soň hiç haçan direlmezler öýtdüler. (Eý,

Muhammet! Olara aýt): «Ýok, Robbymdan kasam ki, siz (hökman) täzeden direldilersiňiz. Soňra size eden amallarynyz (ýekeme-ýeke) habar berler. Bu Alla üçin (juda) aňsatdyr". (Tagabun:7).

Alla tagala ähli pygamberleri (jennet bilen) buşlaýy (otdan hem) ägälendiriji edip iberendir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: "*Ilciler (geliň, dogry ýol aşgär edilenden) soňra, ynsanlarda Alla garşy (öne sürüp biljek hiç bir) bahanalarynyň bolmazlygy üçin, (Biz ol) ilcileri (rehmetimizi) buşlaýjylar we (gazabymyzy) duýduryjylar edip (iberendiris)". (Nisä:165).*

(Ol resullaryň) ilkinjisi Nuh aleýhissalamdyr we ahyrkysy Muhammet –sallallahu aleýhi wesellemadir-. Olaryň ilkinjileriniň Nuh pygamberdigى barada, Alla tagala şeýle aýtdy: "Takyk, Biz, Nuha we ondan soňky pygamberlere wahyý iberşimiz ýaly, size hem wahyý iberdik". (Nisä:163).

Alla tagala her bir ymmata Nuhdan tä Muhammet - sallallahu aleýhi wesellememe- çenli, ýeketäk Allanyň ybadatyna çagyryp, taguta ybadat etmekden gaýtarýan resullar iberdi. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy : "*Elbetde, Biz her bir ymmata: "Alla ybadat ediň we tagutdan gaça duruň" (diýen wahyý bilen), resul iberdik". (Nahl:36).*

Alla tagala ähli gullaryna, taguty inkär edip, Alla iman etmegi parz edendir. Ibn El-Kaýýim –Alla oňa rehmet etsin- aýtdy: "Tagut bu: "Eger gul (adam) bir zada ybadat etmekde, eýermekde ýa-da boýun bolmakda (rugsat berlen) çeninden geçse, onda ol zat tagutdyr". Tagutyň görnüşleri kändir, emma olaryň esasylary baş sanydyr:

1. Iblis -Allanyň oňa lagnaty bolsun-.

2. Özüne ybadat edilmegine, razylyk bildirýän adam.
3. Adamlary özüne ybadat etmeklige çağyrýan adam.
(Mysal üçin, biri şeýle diýse: “Men ölemden soň çağyryberiň men ýetişerin” we ş. m.)
4. Gaýyp ylymlaryndan bir zat bilýärin diýýän adam.
5. Allanyň inderen kanunyndan başga kanun bilen höküm edýän adam.

Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: “*Dine (girizmekde) zorluk ýokdur. Çünkü hak ýol azgynlykdan aýrybaş bolandyr. Kim taguty inkär edip, diňe Alla iman etse, ol hiç bölünip gitmeýän pugta halkany (hak dini) tutandyr. Alla (ähli zady) Eşidijidir, Bılıjidir*”. (Bakara:256).

Ine şu “Lä ilähe illä Allah” (الله إلٰهٗ إلٰهٗ لَا) kelimesiniň manysydyr. Çünkü hadysda (Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi): “*Diniň başy Yslamdyr! Onuň diregi bolsa namazdyr we onuň iň ýokarsy bolsa, Alla tagalanyň ýolundaky jihätdir*”¹.

Alla tagala has gowy bilýändir.

Şunlukda tamamlandy. Pygamberimize, onuň maşgalasyna we sahabalaryna köp dogaýy salam-salawatlar bolsun!

¹ Tirmizi:2616.

Mazmuny



N	Mowzugyň ady	Sahypa
1	Sözbaşy	1
2	Birinji asyl	3
3	Ikinci asyl	8
4	Üçüncü asyl	13
5	Mazmuny	19

